

riile lui Toma Cantacuzino, ale fratelui său Iordache, ale lui Vasile de la Deleni, ale lui Constantin postelnicul, ale lui Toderașcu fiul lui Iordache, ale lui Drăghici, fiul lui Constantin postelnicul, ale lui Vodă Șerban, ale lui Constantin Stolnicul, Mihai spătarul, Matei aga, Pirvu, fiul lui Drăghici, Șerban alt fiu al lui Drăghici, Vodă Ștefan, Toma spătarul, Iordache de la Deleni, Ioan fiul acestuia Păuna, fiica amintitului Pirvu, și Vasile, tatăl autorului genealogiei și bunicul arhitectului Ghica Budești. Se subliniază astfel o activitate ctitoricească de anvergură, care evidențiază încă o dată rolul însemnat al acestei familii în dezvoltarea culturii și artei românești. Adaosul lui Ghica Budești este datat 1942, fiind deci ulterior redactării manuscrisului, dar integrându-se efortului științific al unchiului său.

Este deci un manuscris valoros, care întregeste bibliografia genealogică în general, pe cea a Cantacuzinilor în special.

Sigilii sătești în județul Teleorman (1838—1864)

MARIA GEORGESCU

Folosirea sigiliilor sătești a fost introdusă alit în Țara Românească cît și în Moldova în anul 1835 ca urmare a organizării administrative și juridice a satelor¹. Județul Teleorman face însă excepție în această privință, în sensul că primele sigilii sătești sînt folosite aici în anul 1838. Deși documentele nu consemnează această intruziune, explicația o găsim în faptul că în această perioadă au loc modificări ale hotarelor județului în urma păcii de la Adrianopol. Țării Românești i se redau cele trei raiale: Brăila, Giurgiu și Turnu și, totodată, se hotărăște mutarea reședințelor județelor sud-limitrofe în porturi dunărene. Raiaua Turnu revine județului Olt iar în anul 1835 domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica dispune înființarea orașului Turnu Măgurele și mutarea reședinței județului Teleorman în acest oraș, ceea ce însemna schimbarea hotarelor dintre cele două județe. Pentru a se da o linie convenabilă acestor delimitări 28 de sate din jurul viitorului oraș Turnu Măgurele sînt incluse în componența județului Teleorman, formînd plasa Călmățuiul, iar în compensație, județul Olt primește un număr de 15 sate din nord-vestul județului Teleorman. De asemenea, pentru că județul Olt mai primea o parte din teritoriul județului Argeș, județul Teleorman ceda și acestuia tot în compensație, 18 sate din partea sa de nord². Efectiv aceste schimbări nu se puteau face decît cu ocazia întocmirii proximei catagrafii, respectiv anul 1838. Desigur că situația de provizorat administrativ a aminat confecționarea și folosirea sigiliilor sătești pînă după anul 1838.

Evoluția sigiliilor sătești din județul Teleorman în perioada de peste un sfert de veac la care ne referim cuprinde două etape. Prima etapă începe în anii 1838—1839 dar, din cauza lipsei de izvoare³, nu se poate stabili cu precizie încheierea ei și trecerea la a doua etapă. În orice caz, după aproape un deceniu de la apariția primelor sigilii sătești (1838—1847) docu-

nia", publié par la Commission des Monuments Historiques en 4 volumes de 1925 à 1936. J'ai entrepris de dresser la liste suivante des fondations des différents membres de la famille Cantacuzène dont j'ai pu avoir connaissance" (I. 51 r).

¹ Georgescu Maria, *Sigilii sătești în județul Buzău (1835—1864)*, în „Revista Arhivelor”, nr. 3, 1986, p. 341—343.

² Bălă Ion, *Hotarele județului Teleorman după reforma din 1838*, în „Teleormanul”, an. X, nr. 2094 din 9 iulie 1977.

³ Fondul Ocîrmuirii județului Teleorman se încheie cu anul 1840, cele ale subocîrmuirilor plaselor cu anii 1837—1839, iar fondul Protoieriei Tr. Măgurele începe cu anul 1847. De asemenea, la Arhivele Statului București nu se păstrează nici o matrice sigilară din această perioadă.

mentele atestă o nouă serie de sigilii care sînt folosite, în principiu, pînă la reforma administrativă din anul 1864. Din cauza puținătății izvoarelor despre care aminteam mai sus, practic au putut fi identificate din prima etapă numai sigilii ale satelor din plasele: Marginea, Tîrgul și Călmățuiul.

Sigiliile din plasa Marginea au fost emise în anul 1838 și au formă rotundă, cu diametrul de 30 mm sau ceva mai mare. Emblema este reprezentată de un cal în poziție uzuală și sprijinind o banieră înclinată spre spate. Legenda cuprinde: numele satului, al plasei și județului, prescurtat prin contracție și trunchiere, într-o exergă lată de aproximativ 6—7 mm și anul de emisie a sigiliului, plasat în cimpul sigiliilor sub emblema. De exemplu, legenda sigiliului satului Bragadiru este următoarea: „sat Bragadiru pl Margi J TI 1838”⁴. Menționăm că identic cu sigiliul satelor din această plasă este acela al tîrgului Zimnicea⁵.

Pentru plasa Tîrgul sigiliile sătești au fost emise în anul 1839, avînd formă rotundă cu diametrul de aproape 30 mm. Cimpul sigilar este împărțit ca la sigiliile descrise mai sus, dar emblema este reprezentată de o acvilă cruciată cu zborul semiîntins. Sigiliul stărosciei orașului Ruși, reședința acestei plase este și el asemănător cu sigiliile satelor, dar este de dimensiuni ceva mai mici⁶.

Sigiliile satelor din plasa Călmățuiul au aceeași compoziție cu cele din plasa Tîrgul, cu excepția faptului că sînt ovale pe înălțime și mai mici, iar legenda nu mai este plasată în exergă, ci direct în marginea cimpului sigilar⁷.

În concluzie, toate aceste sigilii au înscris anul emiterii lor, iar în emblema este reprezentat un cal purtător de steag în cazul sigiliilor din plasa Marginea și de o acvilă în cazul celor din plasele Tîrgul și Călmățuiul. Insemele sînt gravate prin incizie, în intenția ca sigiliile să fie aplicate în ceară. În fapt, însă, ele au fost aplicate în fum, procedeu ieftin și oricînd la îndemînă. Legenda este redată în caractere chirilice caligrafice.

În deceniul al cincilea este emisă o nouă serie de sigilii sătești, mult mai bogat ilustrată în documente. Spre deosebire de primele, acestea nu au anul de emisie menționat, din care cauză, dată fiind și lipsa de documente din perioada 1841—1846, nu se cunoaște data sigură a introducerii lor. Aceste sigilii au, fără excepție, formă rotundă cu diametrul de aproximativ 33 mm și sînt gravate în excizie, fiind aplicate în fum sau, uneori, în tuș. Emblema o constituie, în majoritatea cazurilor, două oi adorsate redatate mai mult sau mai puțin fidel. Sigiliul satului Bucovu-Adunați are însă ca emblema doi cai adorsați⁸. Legenda cuprinde numele satului scris pe orizontală, pe două sau trei rînduri sub emblema, iar în exergă sînt menționate numele județului și al plasei respective. De exemplu, legenda sigiliului satului Piatra cuprinde: „satul Piatra jud. Teleorman pl margini”⁹. Caracterele grafice sînt majuscule chirilice. Sigiliile tîrgurilor Zimnicea și Mavrodin și al orașului Ruși de Vede sînt și ele confecționate după același model¹⁰.

Emiterea acestor sigilii s-a făcut, în principiu pînă la reforma administrativă din anul 1864, dar sînt cazuri cînd unele sigilii comunale au apărut și înainte de această dată. De exemplu, sigiliile satelor Băsești și Piatra sînt înlocuite cu sigilii comunale în anul 1861¹¹, ale satelor Crîngeni, Buzescu și Frumoasa în 1862¹², iar ale satelor Cioara, Cîrligați și Furculești în 1863¹³. De cele mai multe ori, însă, sigiliile sătești au fost folosite de către comune mult timp în lipsa celor comunale a căror confecționare s-a amînat din diverse motive. Primăria comunei Tătăraștii de Jos, de exemplu, și-a confecționat sigiliul în anul 1872¹⁴.

Deși nu s-au putut constata documentar sigiliile tuturor satelor existente în această perioadă se presupune că toate satele și-au confecționat și au folosit sigilii proprii. În cazul cînd un sat era prea mic se asocia cu un sat apropiat mai mare și-i confecționau împreună o singură matrice sigilară pe care se gravau numele ambelor sate și era folosită ca atare. Astfel, micul sat Capu Luncii se asociază cu satul Ciolănești¹⁵. La fel procedu și satele cu

⁴ Arh. St. Teleorman, fond Prefectura județului Teleorman, dosar 1072/1839, f. 138.

⁵ Ibidem, fond Subocluirea plasei Marginea, dosar 919/1838, f. 99.

⁶ Ibidem, fond Prefectura județului Teleorman, dosar 1092/1840, f. 206.

⁷ Ibidem, f. 107.

⁸ Ibidem, fond Protoieria Turnu Măgurele, dosar 440/1869, f. 105.

⁹ Ibidem, dosar 23/1850, f. 48.

¹⁰ Ibidem, dosar 269/1864, f. 259, 599; dosar 270/1864, f. 8.

¹¹ Ibidem, dosar 270/1864, f. 279, 297.

¹² Ibidem, f. 22, 270, dosar 432/1868, f. 7.

¹³ Ibidem, dosar 270/1864, f. 216, dosar 440/1869, f. 6. Arh. St. București, colecția Sigilii administrative, nr. 2439.

¹⁴ Arh. St. Teleorman, fond Protoieria Turnu Măgurele, dosar 440/1869, f. 131.

¹⁵ Ibidem, dosar 27/1864, f. 68.

Satul Bragadiru

Tirgul Zimnicea

Starostia orașului
Rușii de Vede.

Satul Piatra

Comuna Cioara

Satul Furculești de Jos

Satul Poroschia și Buzoieni

un număr mic de locuitori și așezate la distanțe foarte apropiate între ele, cum sînt Popești și Palanga¹⁶, sau Meri și Goale¹⁷. Acestea din urmă, existente ca așezări distincte și astăzi, și-au adaptat denumirea în legenda sigiliului, ajungîndu-se la aceea de Merii-Goleni¹⁸.

Studierea documentelor pe care sînt aplicate sigiliile și legendele sigiliilor sătești oferă informații privind dezvoltarea administrativă a județului, rolul social-juridic al satelor în perioada regulamentară și pînă la legea organizării comunelor rurale din anul 1864. Astfel, dacă în anul 1831 locuitorii „sîrbi”, ca de altfel și cei români din satul Calomfirești refuzau categoric, în virtutea obișnuinței, să se unească într-o singură siliște și să-și aleagă un singur pîrcălab¹⁹, faptul că mai tîrziu satul Calomfirești nu apare divizat, ci cu o organizare unică, avînd un singur sigiliu și, deci, un singur sfat sătesc și un singur pîrcălab²⁰, ne indică procesul de împămîntenire a elementelor străine în acel loc cu cele autohtone. Semnificativ ne apare legenda sigilară a denumirii: „satul Pleașovul Sîrbi și Rumâni”²¹.

Unele localități care, în general sînt consemnate în documente ca fiind încheigate și purtînd o singură denumire, și-au constituit cîte două sigilii diferite. Astfel, pentru satul Nanov înțîlnim un sigiliu cu denumirea în legendă „satul Nanovul de Jos” și altul cu denumirea „satul Nanovul”²². Aceeași constatare și în cazul satului Furculești²³. Această separare administrativă pe care ne-o indică sigiliile, fără să fie vorba de așezări distincte²⁴, s-ar putea explica prin aceea că locuitorii satelor respective erau așezați pe proprietăți diferite²⁵. Perechi de sate ca: Tătărăștii de Sus și de Jos, Orbeasca de Sus și de Jos, Virtoapele de Sus și de Jos și-au avut sigiliile lor separate, ceea ce indică o structură încheigată a fiecărui sat în parte.

Alte sigilii ne indică prin legendă specificul social al localității respective. Este cazul „satului Slobozia Licuriciu”²⁶ sat care era, într-adevăr recent constituit, dar care se numea în mod obișnuit „Licuriciu”. Precizarea de „satul Cătunu Bivolița”²⁷ ne demonstrează o slabă evoluție demografică a așezării respective. Legende ale altor sigilii localizează, fără nici un fel de dubiu, satul în cauză. De exemplu, satul Măgura își înscrie pe sigiliu numele de „Măgura-Lăceanca”²⁸, deși satul respectiv aflat în apropiere de satul Lăceni, purta în mod obișnuit denumirea simplă de „Măgura”. La fel, sigiliul satului Mozăceni precizează că este vorba de „Mozăcenii — Mitropoliei” adică satul de pe moșia Mitropoliei²⁹. Sigiliile sătești mai consemnează și localități azi dispărute, cum este cazul cu satul Odaia Hagii Hristii³⁰.

În ceea ce privește semnificația emblemelor, acestea trebuie considerate separat, de la un tip la altul. Astfel, acvila cruciată se asemănă întru totul cu multiseculara acvilă din sigiliile Țării Românești și preluarea ei ca simbol heraldic de către instituțiile locale ne sugerează tendința de întărire a puterii centrale în stat.

În același timp, oile semnifică simbolul tradițional al județului Teleorman. În schimb, emblema reprezentată de calul sprijinit pe un steag constituie o compoziție de tip nou în heraldica românească. Aceasta apare pentru prima dată ca emblemă a noului oraș Alexandria și va fi preluată de sigiliile satelor din plasa Marginea în care se afla inclus și acest oraș.

¹⁶ Ibidem, dosar 269/1864, f. 270.

¹⁷ Ibidem, dosar 34/1851, f. 3.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ Ibidem, fond Prefectura județului Teleorman, dosar 92/1831, f. 7.

²⁰ Ibidem, fond Protoieria Turnu Măgurele, dosar 27/1850, f. 17.

²¹ Ibidem, dosar 9/1849, f. 193.

²² Ibidem, dosar 30/1850, f. 25, dosar 269/1864, f. 360.

²³ Ibidem, dosar 3/1848, f. 79; dosar 270/1864, f. 31.

²⁴ În toate rapoartele, statisticile, tabelele întocmite de subocirmitori, ca și în corespundență, aceste două sate apar ca așezări unice, cu denumirea „Nanovul” respectiv „Furculești”.

²⁵ Este cunoscut că sigiliul sătesc era format din trei părți care se păstrau de către preot, proprietar și unul din aleșii satului. Vezi Codru-Drăgușanu, I., *Peregrinul transilvan*, București, 1980, p. 100.

²⁶ Arh. St. Teleorman, fond Protoieria Turnu Măgurele, dosar 269/1864, f. 332.

²⁷ Ibidem, dosar 37/1851, f. 3.

²⁸ Ibidem, dosar 34/1851, f. 8.

²⁹ Ibidem, dosar 269/1864, f. 359.

³⁰ Ibidem, dosar 9/1849, f. 150.